

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องภาวะสุขภาพของประชาชน ในชุมชนที่อยู่รอบโรงงานเครื่องปั้นดินเผา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพและปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพของประชาชนในชุมชนที่อยู่รอบโรงงานเครื่องปั้นดินเผา จังหวัดลำปาง ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการการสัมภาษณ์ลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ดำเนินการในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม 2546 ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นมาตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้รับการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา ความสอดคล้องของเนื้อหาภายในและความเหมาะสมของการใช้ภาษา หลังจากการปรับปรุงแก้ไขแล้วได้นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างระหว่างวันที่ 1 – 15 กรกฎาคม 2546 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพ ได้แก่ Spearman Rank Correlation Coefficient, Mann-Whitney U test และ Kruskal-Wallis test

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ภาวะสุขภาพ พบว่า ประชาชนมีภาวะสุขภาพโดยรวมมีค่าเฉลี่ย 41.01 (จากทั้งหมด 51 คะแนน) ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย มีค่าเฉลี่ย 7.47 (จากทั้งหมด 10 คะแนน) ภาวะสุขภาพด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 7.83 (จากทั้งหมด 10 คะแนน) ภาวะสุขภาพด้านสังคม มีค่าเฉลี่ย 15.92 (จากทั้งหมด 20 คะแนน) และภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณ มีค่าเฉลี่ย 9.81 (จากทั้งหมด 11 คะแนน) นอกจากนี้พบว่า ภาวะสุขภาพมีความเกี่ยวข้องกับโรงงานเครื่องปั้นดินเผา มีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ แบ่งออกเป็น 4 ด้านตามมิติทางสุขภาพ ซึ่งผลการศึกษาภาวะสุขภาพในแต่ละด้าน มีดังต่อไปนี้

1) ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย จากการที่มีโรงงานเครื่องปั้นดินเผาตั้งอยู่ในชุมชน ภาวะสุขภาพทางบวก ทำให้ประชาชนมีร่างกายแข็งแรง เด็กไม่ขาดสารอาหาร ไม่เจ็บป่วยได้ง่าย เนื่องจากการที่คนในชุมชนมีงานทำ มีรายได้ที่แน่นอน ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีเงินในการซื้ออาหารที่มีประโยชน์สำหรับคนในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้รับอาหารที่มีประโยชน์ ภาวะสุขภาพทางลบ ทำให้ประชาชนเกิดการเจ็บป่วยหรือมีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย โดยเฉพาะ การเจ็บป่วยของโรกระบบทางเดินหายใจ เช่น การเกิดอาการหายใจลำบาก หายใจหอบ ไอเรื้อรัง เป็นหวัดเรื้อรัง ภูมิแพ้ (ไซนัสอักเสบ) แสบจมูก และปวดศีรษะ เนื่องจากการหายใจเอาอากาศเสีย ผุ่นควันจากการผลิตเซรามิก ซึ่งการเจ็บป่วยดังกล่าว ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ยังไม่เจ็บป่วย ไม่มีอาการของโรคแต่ประชาชนมีความเห็นว่าตนเองมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรดังกล่าว จากการสำรวจการเจ็บป่วยของกลุ่มตัวอย่างพบว่า หลังการก่อตั้งโรงงานมีกลุ่มตัวอย่างที่เจ็บป่วยหรือมีอาการของโรคที่เป็นมาก 5 อันดับแรกได้แก่ ปวดเมื่อยตามตัว ผื่นคันตามผิวหนัง ความดันโลหิตสูง ภูมิแพ้ และปวดศีรษะเรื้อรัง ส่วนความเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับโรคหรืออาการของโรคที่มีความเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผา 5 อันดับแรก ได้แก่ ไอเรื้อรัง แสบจมูก หวัดเรื้อรัง หายใจลำบาก (หอบ) และภูมิแพ้ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงที่จะเกิดการระบาดของโรค ไข้เลือดออกในหมู่บ้าน เพราะในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา มีแหล่งเพาะพันธุ์หลาย เช่น แบนพิมพ์ ไม่เก็บผลิตภัณฑ์เซรามิกให้ดี มีน้ำขัง รวมทั้งความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการจราจรในชุมชน เนื่องจาก ถนนหนทางอยู่ในสภาพที่ดี เป็นถนนที่ลาดยางเกือบทุกสาย ทำให้การขับขี่รถยนต์ยานพาหนะได้สะดวก และขับขี่ด้วยความเร็วสูง เวลาเดินทางในหมู่บ้านจึงมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการถูกรถเฉี่ยวชนได้

2) ภาวะสุขภาพด้านจิตใจ ทางบวกพบว่า มีผลทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ต้องวิตกกังวลถึงปัญหาการว่างงาน ไม่มีงานทำ สามารถไปทำงานในโรงงานได้ ทำให้ครอบครัวมีรายได้ที่แน่นอน มีเงินใช้จ่าย สามารถส่งลูกเรียนหนังสือในชั้นที่สูงขึ้นได้ ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน มีเวลาดูแลกันและกัน และทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว การมีงานทำ มีเงินใช้จ่าย ทำให้ไม่มีการลักขโมยในชุมชน ไม่ต้องวิตกกังวลถึงความปลอดภัยในทรัพย์สิน แต่ในทางลบนั้น มีความวิตกกังวลเรื่องความปลอดภัยจากโรงงาน เพราะไม่ทราบมาตรการในการควบคุมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากโรงงาน การป้องกันมลพิษไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน รวมทั้งความปลอดภัยจากการที่โรงงานใช้แก๊สในการอบเซรามิก จึงทำให้เกิดความกังวล ก่ออันตรายจากแก๊สระเบิด นอกจากนี้ผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้โรงงานจะได้รับกลิ่นเหม็นจากแก๊สถ้าเปิดแก๊สอบเซรามิกใหม่ๆ ส่วนความรำคาญหรือวิตกกังวลจากสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เช่น ผุ่นละออง เสียงดัง ควัน อากาศเสีย ปัจจุบันไม่มีความรำคาญจากสภาพดังกล่าว เพราะโรงงานใช้แก๊สในการอบ ไม่มีควัน

ไม่มีเครื่องจักรที่ส่งเสียงดัง ไม่มีฝุ่นละอองจากดินขาวเพราะ โรงงานใช้ดินขาวที่เป็นดินบด ตำรึกรูปนำมาผสมและขึ้นรูปได้เลย นอกจากนี้การขนส่งดินขาว บรรจุในถุง กระทบ และดินมีความชื้นสูง แต่ยังคงมีความกังวลว่าถ้าหากโรงงานเปลี่ยนการเผาจากแก๊สมาใช้ฟืน หรือ มีการบดดินขาวในโรงงาน จะก่อเหตุรำคาญ ทำให้มีควันและฝุ่นละออง จากการสำรวจภาวะสุขภาพด้านจิตใจและความเกี่ยวข้องของการก่อสร้างโรงงานเครื่องปั้นดินเผา พบว่า หลังการก่อสร้างโรงงาน กลุ่มตัวอย่างมีความวิตกกังวล ที่เป็นมาก 5 อันดับแรก ได้แก่ ความวิตกกังวลเรื่องอันตรายจากแก๊สระเบิด รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย การใช้รถใช้ถนนในหมู่บ้าน การว่างงานไม่มีงานทำ และฝุ่นละออง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ความวิตกกังวลที่มีความเกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง โรงงานเครื่องปั้นดินเผา 5 อันดับแรก ได้แก่ อันตรายจากแก๊สระเบิด ฝุ่นละออง อากาศเสีย กลิ่นเหม็น และควัน

3) ภาวะสุขภาพด้านสังคม ทางบอกพบว่า ทำให้คนในชุมชนได้มีงานทำที่ใกล้บ้าน มีเวลาไปรับส่งลูกที่โรงเรียน มีเวลาดูแลคนในครอบครัวมากขึ้น เกิดความอบอุ่นในครอบครัว มีโอกาสในการร่วมงานของชุมชนมากขึ้น เช่นงานประเพณี งานทำบุญรวมทั้งงานศพในชุมชน เพราะเจ้าของโรงงานจะอนุญาตหรือหยุดงานให้คนงานมาร่วมงานได้ มีแหล่งงานทำ มีโอกาสในการทำงานมากขึ้น รายได้และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น สามารถจับจ่ายซื้อของเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัว สามารถที่จะส่งลูกให้ได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้นได้ มีเงินในการร่วมทำบุญกับชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม มีภาวะสุขภาพด้านสังคมดีขึ้น ในส่วนเจ้าของ โรงงานเครื่องปั้นดินเผาที่ตั้งอยู่ในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมบริจาคในการสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชน เช่น บริจาคทำบุญกับวัดชุมชนหลวง และวัดจอมเมือง สำหรับภาวะสุขภาพด้านสังคมในทางลบ พบว่า การที่คนในชุมชนไปทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือมีงานประจำที่แน่นอน ต้องทำงานวันจันทร์ถึงวันเสาร์ มีวันหยุดในวันอาทิตย์ ทำให้การพัฒนาชุมชน หรืองานที่ชุมชนต้องจัดทำต้องปรับเวลาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตการทำงานของคนในชุมชน เช่น ต้องนัดกันในวันอาทิตย์หรือตอนกลางคืน ซึ่งเป็นการไม่สะดวกบางคนต้องการหยุดพักผ่อน บางครั้งทำให้การจัดกิจกรรมไม่ทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนี้การทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผาบางช่วงที่มีงานมาก ต้องเร่งการทำงานให้ทันตามกำหนดการส่งมอบงาน จะมีการทำงานนอกเวลา บางครั้งทำงานเลิกสี่ทุ่ม ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับบางครอบครัวที่ไม่มีใครดูแลลูกที่ยังเล็กอยู่ จากการสำรวจภาวะสุขภาพด้านสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลังการก่อสร้างโรงงานเครื่องปั้นดินเผาพบว่า ภาวะสุขภาพด้านสังคมทางบวกที่ดีขึ้น ได้แก่ คนในชุมชนได้มีงานทำเป็นหลักแหล่ง มีความสามัคคี เข้าร่วมงานต่างๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ คนในครอบครัวได้อยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้า และมีเวลาดูแลกันและกัน แต่ภาวะสุขภาพด้านสังคม

ทางลบ ได้แก่ คนในชุมชนมีความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมัน มีการแบ่งแยกคนรวยคนจน เป็นคนแปลกหน้า และมีความขัดแย้งกันมากขึ้น

4) ภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณ (ปัญญา) พบว่า ประชาชนมีความภาคภูมิใจในชุมชน เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนต่างชุมชนและต่างจังหวัด เนื่องมาจากการขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากโรงงานในชุมชน ประการต่อมาได้แก่ ความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาและการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น คนในชุมชนชอบทำบุญ จัดงานตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น เช่น การจัดงานวันปีใหม่เมือง (สงกรานต์) วันที่ 13-16 เมษายน งานประเพณีล่องสะเปา (ลอยกระทง) และประเพณีการदानก๋วยสลาก (สลากภัต) แต่การปฏิบัติธรรมการทำบุญตักบาตร งานประเพณีอื่นๆ คนที่มาทำบุญที่วัดเป็นประจำมักจะเป็นผู้สูงอายุ คนหนุ่มคนวัยทำงานมาทำบุญที่วัดค่อนข้างน้อย เนื่องจากต้องไปทำงาน ไปค้าขาย นอกจากนี้ คนรุ่นใหม่ไม่สนับสนุนให้บุตรหลานบวชเป็นสามเณร บวชเป็นพระ โดยให้เหตุผลว่า การบวชเป็นพระเป็นสามเณร ไม่ได้ประโยชน์มาก ไม่ได้เรียนหนังสือ เสียโอกาสในการศึกษา สำหรับการช่วยเหลือกันและกันของคนในชุมชนพบว่า คนในชุมชนมีการช่วยเหลือกันที่เป็นงานส่วนรวมค่อนข้างดี มีความเสียสละ ชอบทำบุญ บริจาค แต่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนจะมีน้อยลง จะเป็นลักษณะการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนเป็นเงินค่าจ้าง การช่วยเหลือกันของคนในชุมชนจึงมีกันในวงแคบๆ ในกลุ่มเครือญาติ คนปัจจุบันเห็นแก่เงินมากขึ้น การปฏิบัติต่อกันของคนจึงถูกกำหนดมูลค่าเป็นเงินแทนมูลค่าทางด้านจิตใจ แต่ความหวังใปรารถนาดีต่อกันของคนในชุมชนนี้ยังมีอยู่

5.1.2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านประชากรและสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ ปัจจัยด้านการรับบริการสุขภาพ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน และความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพ

1) ปัจจัยด้านประชากรและสังคม พบว่า ประชาชนในชุมชนได้เปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำนาทำสวน มาเป็นการทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น อาชีพทำนาที่ทำกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีคนทำน้อยลง การช่วยเหลือกันของคนในชุมชนมีกันในวงแคบๆ ในกลุ่มที่เป็นเครือญาติ การรวมกลุ่มช่วยเหลือกันของคนในชุมชนเป็นลักษณะกลุ่มที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มออกกำลังกายของผู้สูงอายุ กลุ่มออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ส่วนกลุ่มที่ตั้งขึ้นโดยชุมชนเอง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มจะ โดยความสมัครใจไม่มีการบังคับ

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ดี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างตามห้างร้าน บริษัท โรงงานต่างๆ รวมทั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผาที่ตั้งอยู่ในชุมชนและ โรงงานที่อยู่ในเมืองลำปาง

นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว เช่น การทำเหมม การค้าขายผลิตภัณฑ์เซรามิก รับประทานอาหาร พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเอกชนต่างๆ การที่มีโรงงานในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีงานทำใกล้บ้าน ประหยัดค่ารถในการเดินทางไปทำงาน ประหยัดค่าอาหารกลางวันเพราะสามารถกลับมารับประทานอาหารกลางวันที่บ้านได้ นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีโอกาสในการทำงานมากขึ้น ผู้สูงอายุหรือเด็กนักเรียนนักศึกษาช่วยหาเงินให้กับครอบครัวได้ เช่น ช่วงปิดเทอมนักศึกษาบางคนไปรับจ้างทำงานตามโรงงานเครื่องปั้นดินเผา หรือช่วงที่มีงานเร่ง โรงงานก็ให้งานมาทำที่บ้านได้ เช่น การร้อยโมบายเซรามิก เด็กและผู้สูงอายุก็ช่วยกันทำงานได้ เมื่อคนมีงานทำ ไม่ว่างงาน ทำให้รายได้ดี เศรษฐกิจดี แต่มีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่ไปทำงานที่โรงงานเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากจบการศึกษาในระดับชั้นที่สูง ปวช. ปวส. หรือปริญญาตรี หรืองานไม่ตรงกับความรู้ที่เรียนมา นอกจากนี้ยังมีอีกเหตุผลหนึ่งคือ ค่าจ้างที่โรงงานจ้างต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ จึงทำให้เกิดการว่างงานขึ้น จากการสำรวจภาวะการว่างงานของประชาชนวัยแรงงานในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีอัตราการว่างงานร้อยละ 29.30 แต่ถ้าหากไม่นับรวมผู้ที่ว่างงานเนื่องจากเป็นนักเรียนนักศึกษาอยู่ จะเหลือผู้ที่ว่างงานจริงๆ ร้อยละ 16.16 ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจนั้น ร้อยละ 58.5 มีรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่ายไม่เหลือเก็บ แต่มีกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะค่อนข้างยากจน มีหนี้สินประมาณร้อยละ 18.5

3) ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ ประชาชนในชุมชนมีพฤติกรรมส่งเสริมการมีสุขภาพดีหลายประการ เช่น การส่งเสริมการออกกำลังกายทั้งของผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไปและเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุออกกำลังกายโดยการรำไม้พลองแม่บุญมี กลุ่มประชาชนทั่วไปมีการรวมกลุ่มกันเดินแอโรบิก ทุกวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ใช้เวลาเดินประมาณ 1 ชั่วโมง สำหรับกลุ่มเยาวชน มีการออกกำลังกาย เช่น เล่นตะกร้อ บาสเก็ตบอล ฟุตบอล และเปตอง สำหรับพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด รวมทั้งการรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์หรือปลาสดๆดิบๆนั้น พบว่า คนในชุมชนไม่มีการเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า แต่การสูบบุหรี่ ดื่มสุรานั้นยังมีอยู่แต่เป็นจำนวนที่น้อยลง ส่วนใหญ่จะดื่มเวลาว่างเพียงสังสรรค์กัน แต่การดื่มเบียร์จะมีมากขึ้น มีการดื่มทั้งผู้ชายและผู้หญิง ส่วนเครื่องดื่มให้กำลังงาน เช่น กระทิงแดง ลิโพ คาราบาวแดง มีการดื่มบ้างเช่นกัน จากการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีเพียงร้อยละ 9.0 พฤติกรรมสุขภาพที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดี ได้รับประทานอาหารครบห้าหมู่ 6-7 วันต่อสัปดาห์ มีร้อยละ 55.5 รับประทานผักและผลไม้ 6-7 วันต่อสัปดาห์ มีร้อยละ 78.5 ออกกำลังกายติดต่อกันนานอย่างน้อย 30 นาที อาทิตย์ละ 3 ครั้งขึ้นไป มีร้อยละ 36.0 ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพนั้น มีการรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์หรือปลาสดๆดิบๆ ร้อยละ 55.0 ดื่มสุรา ร้อยละ 28.5 ดื่มเครื่องดื่มให้กำลังงานต่างๆ ร้อยละ 20 และสูบบุหรี่ ร้อยละ 24.0

4) ปัจจัยด้านการรับบริการสุขภาพ พบว่า ประชาชนมีการพึงพาระบบสุขภาพทั้ง 3 ระบบ คือ ระบบการแพทย์ภาคประชาชน ระบบการแพทย์สมัยใหม่ และระบบการแพทย์พื้นบ้าน เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นระบบการแพทย์สมัยใหม่จะเป็นที่พึ่งแรกของชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ใช้บริการที่สถานีอนามัยบ้านพ่อน รองลงไปคือใช้บริการที่โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง โรงพยาบาลเกาะคา โรงพยาบาลเขลางค์ราม โรงพยาบาลค่ายสุรศักดิ์มนตรี และคลินิก แต่ยังคงพบว่ามี การซื้อยาตามร้านขายของชำอยู่บ้าง ซึ่งส่วนมากเป็นยาประเภทยาแก้ปวด แก้ไข พาราเซตามอล การเลือกใช้บริการนั้น ถ้าประเมินความรุนแรงของการเจ็บป่วยแล้วอาการไม่รุนแรง จะไปรักษาที่สถานีอนามัยหรือซื้อยากินเอง หากรักษาแล้วไม่หายจึงจะไปรับการรักษาต่อที่โรงพยาบาล ส่วนมีผู้ที่มีฐานะทางการเงินดีบางคนเมื่อเจ็บป่วยจะไปรับการรักษาตามคลินิกแพทย์ในเมืองลำปาง เพราะต้องการไปรับการรักษาที่แพทย์เฉพาะทาง เฉพาะโรค ได้รับบริการที่รวดเร็ว ไม่ต้องรอนาน นอกจากนี้บางคนยังมีอคติต่อสถานบริการของรัฐ คิดว่า บริการไม่ดี พูดยาไม่เพราะ ช้า เสียเวลาในการรอคอย ได้ยาที่ไม่มีคุณภาพ ยิ่งถ้าเป็นประเภทบัตรทองหรือบัตรทองแล้วคุณภาพการรักษาจะด้อยกว่ากลุ่มคนไข้ที่จ่ายเงิน หรือกลุ่มข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ จึงไม่มีความมั่นใจในคุณภาพบริการจากสถานบริการของรัฐ ในส่วนที่พึ่งทางจิตใจ เมื่อรักษาด้วยระบบทางการแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่ได้ผล จะไปหาหมอพื้นบ้าน หมอทางไสยศาสตร์ บันบานศาลกล่าว ผีसाงเทวดา การทรงเจ้าและการช้อนขวัญ จากการสำรวจเรื่อง การเข้าถึงบริการสุขภาพในกลุ่มตัวอย่างพบว่า ความสะดวกในการเดินทางไปรับบริการมีความสะดวกมากร้อยละ 60.5 ได้รับบริการที่มีความรวดเร็วในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.0 และสถานบริการมีความพร้อมในการให้บริการในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.5 ส่วนการได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน มีร้อยละ 89.0 โดยปัญหาการได้รับบริการที่ไม่เท่าเทียมกันมากที่สุด คือ การให้บริการที่ไม่เรียงลำดับก่อนหลัง ผู้ให้บริการไม่มีความเต็มใจให้บริการ คุณภาพบริการและยาไม่เหมือนกับผู้ใช้บริการรายอื่น ตามลำดับ

5) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชน ถนนและซอยในชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางอยู่ในสภาพดี การจับขีวดยานพาหนะใช้ความเร็วสูง ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการใช้รถใช้ถนน นอกจากนี้ยังส่งผลให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านเรือนที่ติดกับถนนได้รับความรำคาญจากฝุ่นละอองและเสียงดังจากเครื่องยนต์ของรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ส่วนการกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน ส่วนใหญ่ใช้บริการการเก็บขยะของเทศบาล ซึ่งมีรถมาเก็บขยะสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แต่มีประชาชนบางส่วนที่ไม่ใช้บริการเก็บขยะของเทศบาล เนื่องจากไม่ได้รับความสะดวก เช่น ไม่เข้าไปเก็บขยะของบ้านที่อยู่ในซอย และความถี่ของการเก็บขยะน้อยเกินไป จึงกำจัดเองโดยการเผา หรือไปทิ้งตามตลิ่งแม่น้ำวังและท้ายหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้แหล่งที่ไปทิ้งขยะ ได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากกลิ่นเหม็นของขยะมูลฝอย เป็นสภาพที่ไม่

น้ำมอง และเป็นที่แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์แมลงนำโรคต่างๆ สำหรับมลพิษทางอากาศและเสียงที่ประชาชนประสบอยู่ นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีกลิ่นเหม็นจากแก๊สของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา กลิ่นเหม็นจากการฟุ้งของอุ้งช่อมรด เคาะพันธ์ กลิ่นเหม็นจากการเผาหนังสัตว์ กลิ่นเหม็นน้ำเสียจากการฆ่าหมู กลิ่นเหม็นน้ำเสียและน้ำยาซักอบรีด กลิ่นเหม็นมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ได้ดูบ้าน เสียงดังจากอุ้งช่อมรด เคาะพันธ์ กลิ่นเหม็นสารพิษจากการพ่นยาฆ่าแมลงในสวนผลไม้ เสียงดังจากการเจียร การปั้นดิน การเป่าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา และเสียงดังจากอุ้งช่อมรด เคาะพันธ์ นอกจากนี้ยังพบปัญหา น้ำท่วมเวลาฝนตกเนื่องจากในชุมชนยังไม่มีรางระบายน้ำ

สำหรับแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภคของประชาชนนั้น ประชาชนนิยมซื้อน้ำดื่มบรรจุขวด มีเพียงบางส่วนที่ดื่มน้ำจากน้ำบ่อตอกคิดเครื่องสูบน้ำแต่ผ่านการกรองหรือต้มก่อนนำมาดื่ม หรือน้ำประปาจากการประปาภูมิภาคที่ขยายเขตบริการมาถึงชุมชนแต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ส่วนน้ำใช้นั้นใช้น้ำจากบ่อตอกคิดสูบน้ำซึ่งส่วนใหญ่บ้านแต่ละหลังจะมีเป็นของตนเอง การที่ประชาชนไม่ดื่มน้ำจากบ่อหรือจากประปา เพราะไม่มั่นใจในความสะอาดของน้ำ บ่อน้ำบางแห่งอยู่ใกล้กับส้วม และกลัวการปนเปื้อนสารเคมีที่อยู่ในดิน

ปัญหาสภาพแวดล้อมอันเนื่องมาจากการมีโรงงานเครื่องปั้นดินเผาพบว่า โรงงานที่อยู่ในชุมชนเป็นโรงงานที่มีขนาดเล็ก ประกอบกับวัตถุดิบที่ใช้ผลิต เช่น ดินขาว โรงงานจะซื้อดินสำเร็จรูป นำมาทำการผลิตได้เลย หรือถ้ามีการบดดินก็ใช้วิธีบดเปียก การขนส่งดินขาวจะบรรจุในถุงกระสอบ และดินยังมีความชื้นสูง จึงไม่มีการฟุ้งกระจายของฝุ่น สำหรับการเผา โรงงานจะเผาอบผลิตภัณฑ์ในเตาซึ่งเป็นไฟเบอร์ ไซ้แก๊ส ไม่มีควัน คนที่อาศัยอยู่ใกล้กับโรงงานเท่านั้นจะได้กลิ่นเหม็นแก๊ส ดังนั้น คนในชุมชนจึงมีความรู้สึกที่โรงงานไม่ได้ก่อกมลพิษให้กับชุมชน

6) ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพ รายได้มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพทั้งภาวะสุขภาพโดยรวมและภาวะสุขภาพในแต่ละมิติทุกมิติ พฤติกรรมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพโดยรวม อายุ สถานภาพสมรสและการร่วมกลุ่มมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพด้านร่างกาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ส่วนปัจจัยอื่นๆ นั้นมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2. อภิปรายผล

5.2.1 ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย ทางบวกทำให้ประชาชนมีร่างกายแข็งแรง เด็กไม่ขาดสารอาหาร ไม่เจ็บป่วยได้ง่าย เนื่องจากการที่คนในชุมชนมีงานทำ ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ซึ่งการ

ที่ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้มีอำนาจในการจับจ่ายใช้สอย สามารถซื้ออาหารที่มีประโยชน์สำหรับคนในครอบครัว ทางลบ ทำให้ประชาชนเกิดการเจ็บป่วย หรือมีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจ เช่น การเกิดอาการหายใจลำบาก หายใจหอบ ไอเรื้อรัง เป็นหวัดเรื้อรัง ภูมิแพ้ (ไซนัสอักเสบ) แสบจมูก และปวดมีนศีรษะ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพงษ์ สิทธิโชคสกุลชัยและชูศักดิ์ โทเทศ ศึกษาผลกระทบมลพิษทางอากาศกับสุขภาพประชาชนจากชุมชนรอบโรงงานปูนซีเมนต์ อำเภอศาลาลี จังหวัดนครสวรรค์ ที่พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ชุมชนบริเวณรอบโรงงานมีอัตราป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจสูงกว่าชุมชนเปรียบเทียบ 1.21 เท่า เช่นเดียวกับผลการศึกษาของเชวรัตน์ สุขกำเนิด และคณะ ที่ศึกษาการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกกรณีศึกษาการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง ที่พบว่าผลกระทบต่อสุขภาพทางร่างกายจากมลพิษทางอากาศ ได้แก่ กลุ่มโรคประสาทและอวัยวะสัมผัส กลุ่มโรคระบบหายใจ กลุ่มโรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงที่จะเกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออกในหมู่บ้านได้ เพราะในโรงงานเครื่องปั้นดินเผา มีแหล่งเพาะพันธุ์ลาย เช่น แบบพิมพ์ ไม่มีการเก็บผลิตภัณฑ์เซรามิคให้ดี มีน้ำขัง จากการสังเกตสภาพแวดล้อมในโรงงาน พบว่า การจัดเก็บแบบพิมพ์ ผลิตภัณฑ์เซรามิค บางจุด ไม่ดีพอ ปล่อยทิ้งไว้กลางแจ้ง ถ้าฝนตกจะเป็นแหล่งน้ำขังที่เพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงพาหะ โรคไข้เลือดออกได้ ลักษณะการรู้ถึงภาวะสุขภาพ ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่มาจากประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้โรงงาน ส่วนประชาชนที่อาศัยอยู่ห่างจากโรงงานจะให้ความเห็นว่าไม่มีผลต่อภาวะสุขภาพ และมีประชาชนอีกกลุ่มที่ไม่ทราบภาวะสุขภาพจากโรงงาน เพราะไม่ทราบกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผา

5.2.2 ภาวะสุขภาพด้านจิตใจ ทางบวกทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ต้องวิตกกังวลถึงปัญหาการว่างงาน ไม่มีงานทำ การมีงานทำ มีเงินใช้จ่าย ทำให้ไม่มีการลักขโมยในหมู่บ้าน ไม่ต้องวิตกกังวลถึงความปลอดภัยในทรัพย์สิน การที่มีโรงงานในหมู่บ้านเป็นแหล่งสร้างงานในชุมชน แต่สภาพปัจจุบัน โรงงานที่มีอยู่ในชุมชน 3 แห่ง เป็นโรงงานที่มีขนาดเล็ก สามารถรับคนเข้าทำงานได้ประมาณ 30 คน และการรับคนเข้าทำงานต้องเป็นคนที่มีความประพฤติดี มีความสามารถเฉพาะงาน เช่น การวาด เขียนสี และตกแต่งลวดลายบนผลิตภัณฑ์ ทำให้โรงงานช่วยสร้างงานให้กับคนในชุมชนค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอีกประการหนึ่งที่คนไม่ทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผาเนื่องจากค่าแรงที่จ้างถูกกว่าการไปทำงานที่โรงงานแห่งอื่นและมีการจ้างในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างแรงงานที่กำหนดตามประกาศกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน วันละ 133 บาท (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2545, หน้า 85-86) จะเห็นได้จากข้อมูลจากการสำรวจเชิงปริมาณที่พบว่า มีประชาชนทำงานในโรงงานเครื่องปั้นดินเผาเพียงร้อยละ 0.05 สำหรับภาวะ

สุขภาพด้านจิตใจทางลบพบว่า ประชาชนมีความวิตกกังวลเรื่องความปลอดภัยจากโรงงาน เพราะไม่ทราบมาตรการในการควบคุมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากโรงงาน การป้องกันมลพิษไม่ให้ส่งผลต่อชุมชน รวมทั้งความปลอดภัยจากการใช้แก๊สในการอบเซรามิค ซึ่งโรงงานมีการดักแก๊สเพื่อให้ออกไปสู่อากาศและใช้จนหมดถึง จึงทำให้เกิดความกังวลกลัวอันตรายจากแก๊สระเบิด เพราะเคยมีประวัติการระเบิดของแก๊สในโรงงานเครื่องปั้นดินเผาแห่งอื่นมาก่อน นอกจากนี้ผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้โรงงานจะได้รับกลิ่นเหม็นจากแก๊สถ้าเปิดแก๊สอบเซรามิคใหม่ๆ ส่วนความรำคาญหรือวิตกกังวลจากสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เช่น ฝุ่นละออง เสียงดัง คว้น อากาศเสียนั้น ปัจจุบันไม่มีความรำคาญจากสภาพดังกล่าว เพราะโรงงานใช้แก๊สในการอบ ไม่มีคว้น โรงงานไม่มีเครื่องจักรที่ส่งเสียงดัง ฝุ่นละอองจากดินขาวก็ไม่มีเพราะ โรงงานใช้ดินขาวที่เป็นดินบดสำเร็จรูปสามารถนำมาผสมและขึ้นรูปได้เลย นอกจากนี้การขนส่งดินขาว เป็นดินที่บรรจุในถุง กระสอบ และดินมีความชื้นสูง จึงไม่มีการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง แต่ยังคงมีความกังวลว่าถ้าหากโรงงานเปลี่ยนการเผาจากแก๊สมาใช้ฟืน หรือมีการบดดินขาวในโรงงาน จะก่อเหตุรำคาญได้ ทำให้มีคว้น มีฝุ่นละออง เมื่อย้อนถึงเหตุการณ์ก่อนที่จะมีการก่อตั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน มีประชาชนบางกลุ่มมีความวิตกกังวลถึงปัญหาผลกระทบทางสุขภาพจากการก่อตั้งโรงงานในชุมชน กลัวโรงงานปล่อยมลพิษออกมาสู่ชุมชน ดังเช่น โรงงานอื่นๆ แต่ข้อวิตกกังวลดังกล่าวไม่ได้รับการชี้แจงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงงานมีกระบวนการผลิตและการควบคุมมลพิษอย่างไร และประชาชนเองก็ปล่อยให้เหตุการณ์ดังกล่าวผ่านไป เมื่อโรงงานได้ตั้งขึ้นมา ประชาชนจึงได้แต่เพียงสังเกตสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เปลี่ยนไป แต่ที่ผ่านมายังไม่พบปัญหามลพิษในชุมชน จึงทำให้ประชาชนรับรู้ว่าเป็นโรงงานในชุมชนไม่ได้ก่อมลพิษตามที่วิตกกังวล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิทางสุขภาพของตนเองค่อนข้างหลวม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโทเนส ชาวนาทุ่ง ที่ศึกษาเรื่องการยอมจำนนของชุมชนต่อปัญหามลพิษจากฟาร์มปศุสัตว์ ที่พบว่า สาเหตุของการยอมจำนนของชุมชนในการต่อต้านปัญหามลพิษ มีสาเหตุมาจากการเคลื่อนไหวของชุมชนเป็นการรวมตัวกับแบบหลวมๆ จึงเกิดความอ่อนแอของชุมชน

5.2.3 ภาวะสุขภาพด้านสังคม ทางบวกทำให้คนในชุมชน กลุ่มหนึ่งได้มีงานทำที่ใกล้บ้าน มีเวลาไปรับส่งลูกที่โรงเรียน มีเวลาดูแลคนในครอบครัวมากขึ้น เกิดความอบอุ่นในครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน ค่าอาหารกลางวัน และลดความเสี่ยงจากการเกิดอุบัติเหตุจากการเดินทาง ช่วยสร้างรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น สามารถจับจ่ายซื้อของเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัว สามารถที่จะส่งลูกให้ไปเรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม มีสุขภาพด้านสังคมดีขึ้น สำหรับภาวะสุขภาพด้านสังคมในทางลบ การที่คนในชุมชน ไปทำงานตามโรงงานหรือมีงานประจำ

ที่แน่นอน ต้องทำงานวันจันทร์ถึงวันเสาร์ มีวันหยุดในวันอาทิตย์ ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป เป็นสังคมที่พึ่งพาทางอุตสาหกรรม ไม่ทำอะไรไถนาเหมือนคังที่บรรพบุรุษ ขายที่นาให้กับโรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเคซร์ตัน สุขกำเนิดและคณะ ที่ศึกษาการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจาก โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกพบว่า ทำให้โครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดระยองขยายตัวขึ้น มีผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้นหลายเท่า เปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรกึ่งยังชีพไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม สำหรับสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนยังมีความเป็นชนบทไปมาหาสู่กันไม่เป็นสภาพที่แออัด ไม่มีการอพยพหรือย้ายถิ่นฐานจากคนในชุมชนอื่น เนื่องจากเป็นโรงงานที่มีขนาดเล็ก คนในชุมชนทำงานในโรงงานเพียง 22 คน เท่านั้น หากพิจารณาถึงภาวะสุขภาพด้านสังคมจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผาแล้วไม่ค่อยชัดเจนเท่าใดนัก

5.2.4 ภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณ (ปัญญา) ประชาชนมีความภาคภูมิใจในชุมชนเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนต่างชุมชนและต่างจังหวัด จากการขายผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากโรงงานในชุมชน เพราะผลิตภัณฑ์เซรามิคของชุมชน เจ้าของโรงงานได้นำไปขายที่สวนจตุจักรกรุงเทพฯ และขายส่งให้กับพ่อค้าต่างจังหวัด สำหรับภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณด้านอื่นเนื่องมาจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผาไม่อาจจะ누้ได้ชัดเจนนักเพราะ ประการแรกโรงงานที่ตั้งอยู่ในชุมชนเป็น โรงงานขนาดเล็ก ประการต่อมาได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของภาวะสุขภาพด้านจิตวิญญาณเป็นผลมาจากปัจจัยหลายปัจจัยที่เอื้อต่อกันที่ไม่อาจจะระบุชัดเจนได้ ดังเช่น ความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาและการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น คนในชุมชนชอบทำบุญ จัดงานตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น แต่การปฏิบัติธรรม การทำบุญตักบาตร งานประเพณีอื่นๆ คนที่มาทำบุญที่วัดเป็นประจำมักจะเป็นผู้สูงอายุ คนหนุ่ม คนวัยทำงานมาทำบุญที่วัดค่อนข้างน้อย เนื่องจากต้องไปทำงาน ไปค้าขาย สำหรับการช่วยเหลือกันและกันของคนในชุมชน มีการช่วยเหลืองานที่เป็นงานส่วนรวมค่อนข้างดี มีความเสียสละ ชอบบริจาคทำบุญ แต่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนจะมีค่อนข้างน้อยลง จะเป็นลักษณะการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนเป็นเงินค่าจ้าง การช่วยเหลือกันของคนในชุมชนจึงมีกันในวงแคบๆ ในกลุ่มที่เป็นเครือญาติ คนปัจจุบันเห็นแก่เงินมากขึ้น การปฏิบัติต่อกันของคนจึงถูกกำหนดมูลค่าเป็นเงินแทนมูลค่าทางด้านจิตใจ แต่ความห่วงใยปรารถนาดีต่อกันของคนในชุมชนนี้ยังมีอยู่ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจและความอยู่รอด ค้องค้นหาเลี้ยงชีพ เพื่อความเป็นอยู่ที่สุขสบาย

5.2.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพ พบว่า ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพมีทั้งที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งคงเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณที่ได้กำหนดคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างไว้เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูล

ได้อยู่ในภาวะปกติ มีสติสัมปชัญญะดี ซึ่งอาจประเมินได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานทางสุขภาพที่ดีและมีภาวะสุขภาพที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง ที่พบว่าส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของภาวะสุขภาพที่ค่อนข้างสูง จึงทำให้ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ พอสรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านประชากรและสังคม อายุ สถานภาพสมรส และการร่วมกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพด้านร่างกาย เพราะบุคคลในแต่ละช่วงอายุมีความเสี่ยงหรือภาวะการเจ็บป่วยที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มวัยทำงานจะมีความเสี่ยงต่อโรคจากการประกอบอาชีพ กลุ่มผู้สูงอายุจะมีความเสี่ยงต่อโรคจากการเสื่อมสภาพของร่างกาย จึงทำให้ภาวะสุขภาพของบุคคลในแต่ละกลุ่มอายุต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเบญจวรรณ คุณรัตนภรณ์ (2540, หน้า 74) ศึกษาคุณภาพชีวิตของสตรีวัยหมดประจำเดือนในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยมีคุณภาพชีวิตดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมาก สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพด้านร่างกาย เพราะมีความแตกต่างด้านการดูแลเอาใจใส่ เมื่อยามเจ็บป่วยหรือการดูแลสุขภาพในการสร้างเสริมสุขภาพ คนที่คู่สมรสจะมีคนคอยดูแล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเดียนเนอร์ (Diener, 1984, อ้างในวรรณวิมล เบญจกุล, 2534 หน้า 21) ที่พบว่า คนที่มีคู่สมรสมีแนวโน้มที่จะมีสุขภาพดีทั้งกายและใจและมีปัญหาสุขภาพน้อยกว่าคนที่ไม่มีคู่สมรส และคล้ายคลึงกับการศึกษาของวรวิศา อิมสุคใจ (2540, หน้า 91) ศึกษาคุณภาพชีวิตของสตรีวัยหมดประจำเดือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กลุ่มที่มีสถานภาพสมรสคู่ซึ่งมีสามีและบุตรเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาในชีวิต และสอดคล้องกับการศึกษาของนู โรม เงามาม (2540, หน้า 82) ศึกษาคุณภาพชีวิตของสตรีวัยหมดประจำเดือนในภาคเหนือ พบว่า สถานภาพสมรสคู่จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่นเดียวกับเบญจวรรณ คุณรัตนภรณ์ (2540, หน้า 75) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยังอยู่ร่วมกับคู่สมรสจะมีความรู้สึกรอบอุ้มที่มีเพื่อนวัยใกล้เคียงกันเป็นที่ปรึกษาคอยให้ความช่วยเหลือปลอบโยนให้กำลังใจ ยังทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่รู้สึกรเหงาหรือโดดเดี่ยว มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความรู้สึกรับประกันในชีวิต การร่วมกลุ่มมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพด้านร่างกายเพราะการร่วมกลุ่มทำให้บุคคลได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพของบุคคลในสังคมได้รับการดูแลเอาใจใส่เมื่อยามเจ็บป่วย และร่วมกันจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา จึงมีผลต่อภาวะสุขภาพร่างกายได้

2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ รายได้มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพ โดยรวมและภาวะสุขภาพทั้ง 4 มิติ เพราะการที่มีภาวะเศรษฐกิจดี มีรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้บุคคลมีอำนาจในการซื้อเพิ่มขึ้นมีโอกาสนในการศึกษาสูง สามารถแสวงหาแหล่งที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพได้

มากกว่า การมีรายได้ที่ต่างกันทำให้เกิดความแตกต่างในการดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาพยาบาล รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้ที่มีฐานะดีมีโอกาสดูแลรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเบญจวรรณ คุณรัตนภรณ์ (2540, หน้า 76) จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรายได้เป็นปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงมีโอกาที่จะหาความสุขหรือได้รับการตอบสนองของความต้องการในด้านต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นบ้านที่อาศัยอยู่ในสภาพที่ดี เช่นเดียวกับการศึกษาของ ร.ต.ท.หญิงสุวารี โสธรพิทักษ์กุล (2534, อ้างในกระทรวงสาธารณสุข, 2539, หน้า 19) ศึกษาสภาวะสุขภาพจิตของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ พบว่า พนักงานที่มีรายได้ต่ำจะมีปัญหาสุขภาพจิตมากกว่าพนักงานที่มีรายได้สูง

3) ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพโดยรวม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพในแต่ละมิติ ทั้งนี้เพราะการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีมีผลทำให้สุขภาพดี ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีในอัตราที่ต่ำ มีเพียงร้อยละ 9.0 โดยมีพฤติกรรมสุขภาพด้านการออกกำลังกาย ร้อยละ 36.0 ได้รับประทานอาหารครบห้าหมู่ ร้อยละ 55.5 รับประทานผักและผลไม้ 6-7 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 78.5 ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพนั้น มีการรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์หรือปลาสุกๆดิบๆ ร้อยละ 55.0 ดื่มสุรา ร้อยละ 28.5 ดื่มเครื่องดื่มให้กำลังงานต่างๆ ร้อยละ 20 และสูบบุหรี่ ร้อยละ 24.0 สอดคล้องกับผลการสำรวจภาวะสุขภาพอนามัยประชาชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2544, หน้า 49) พบว่า ประชาชนมีการออกกำลังกาย ร้อยละ 44.4 สูบบุหรี่ ร้อยละ 23.7 และดื่มสุรา ร้อยละ 30.7 ส่วนประชาชนในจังหวัดลำปาง มีการออกกำลังกาย ร้อยละ 14.7 สูบบุหรี่ ร้อยละ 20.2 และดื่มสุรา ร้อยละ 47.0

4) ปัจจัยด้านการรับบริการสุขภาพ ทั้งการเข้าถึงบริการและความเท่าเทียมในการรับบริการ มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพของประชาชนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะสุขภาพของประชาชนส่วนใหญ่ค่อนข้างดี ประกอบกับการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ปานกลางและมาก และมีความเท่าเทียมในการรับบริการที่สูงถึงร้อยละ 89 ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนอยู่ไม่ไกลจากแหล่งบริการสุขภาพในเมืองลำปาง ซึ่งห่างจากตัวเมืองลำปางเพียงประมาณ 8 กิโลเมตร มีการคมนาคมที่สะดวก จึงสามารถเลือกใช้บริการได้อย่างสะดวก เช่นรับบริการที่โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง โรงพยาบาลเขลางค์นครราม หรือคลินิก นอกจากนี้ยังมีสถานีอนามัยที่อยู่ใกล้ชุมชน ห่างเพียงประมาณ 1 กิโลเมตร จึงมีผลทำให้ไม่มีความแตกต่างกันในการได้รับบริการสุขภาพ

5) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพของประชาชนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของพุฒิพงษ์ พุกกะมานและ

คณะ (2540, หน้า ๖) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาสุขภาพ ปัญหา น้ำเสีย การขาดสถานที่นันทนาการ หรือไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้ที่อยู่อาศัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะสุขภาพของประชาชนส่วนใหญ่ค่อนข้างสูง นอกจากนี้ภาวะสุขภาพจากสิ่งแวดล้อมไม่ส่งผลให้เห็นทางตรงอย่างชัดเจน เป็นการส่งผลในลักษณะที่สะสมหรือทางอ้อม และต้องใช้เวลาจนถึงจะแสดงผลที่เกิดขึ้นกับภาวะสุขภาพ ซึ่งขณะนี้สภาพแวดล้อมในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพที่ชัดเจนยังไม่จะมีก็เพียงความรำคาญจากฝุ่นละอองจากถนนและเสียงดังจากเครื่องยนต์ของรถยนต์และจักรยานยนต์ กลิ่นเหม็นของขยะมูลฝอย กลิ่นเหม็นจากแก๊สของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา กลิ่นเหม็นจากการฟันทึ ของอุ้มอรรถ เคาะฟันทึ กลิ่นเหม็นจากการเผาหนังสัตว์ กลิ่นเหม็นจากน้ำเสียจากการฆ่าหมู กลิ่นเหม็นน้ำเสีย และน้ำยาซักอบรีด กลิ่นเหม็นมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ได้ดูบ้าน เสียงดังจากอุ้มอรรถ เคาะฟันทึ กลิ่นเหม็นสารพิษจากการพ่นยาฆ่าแมลงในสวนผลไม้ เสียงดังจากการเจียร การปั้นดิน การเป่าของโรงงานเครื่องปั้นดินเผา และเสียงดังจากอุ้มอรรถ เคาะฟันทึ ซึ่งความเดือดร้อนรำคาญที่ประชาชนเผชิญอยู่ก็เป็นเพียงบางครั้งบางคราวเท่านั้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1) จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนที่อยู่รอบโรงงานเครื่องปั้นดินเผา รู้ว่าโรงงานเครื่องปั้นดินเผาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาวะสุขภาพ ดังนั้นการดำเนินการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการอนุญาตในการก่อตั้งโรงงานควรมีการกำหนดขนาดของโรงงาน หรือประเภทกิจการของโรงงานที่ต้องทำการศึกษาภาวะทางสุขภาพ หรือการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนก่อนที่จะมีการอนุญาต ทั้งนี้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษา นอกจากนี้ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลโรงงาน ควรมีการตรวจสอบการดำเนินงานของโรงงานให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

2) ควรนำผลการศึกษาไปทำการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อให้ทราบขนาดและความรุนแรงของผลกระทบต่อสุขภาพจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผาที่ชัดเจนขึ้น เช่น การศึกษาข้อมูลการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ประชาชนรับรู้ว่ามาจากการก่อตั้งโรงงานเครื่องปั้นดินเผา

3) การนำผลการศึกษาไปประเมินผลกระทบต่อสุขภาพควรมีการศึกษา หรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อมหรือประเภทของกิจการ โรงงานของพื้นที่ที่จะทำการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพด้วย

4) ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เสี่ยงต่อสุขภาพอยู่หลายประการ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์หรือปลาสุกๆดิบๆ นอกจากนี้พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนยังมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย เช่น การออกกำลังกาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพของตนเองให้เหมาะสมกับเพศ และวัย รวมทั้งรณรงค์การลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพทั้งนี้ควรมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

5) ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างศักยภาพของคนในชุมชนในการดูแลสุขภาพและคุ้มครองสิทธิของตนเอง เช่น กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น

6) ส่งเสริมการสร้างความปลอดภัยในครอบครัวเพื่อลดปัญหาการหย่าร้าง เช่น การจัดกิจกรรมให้ครอบครัวได้ทำร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายช่วยเหลือสถาบันครอบครัวในชุมชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผาหรือจากการประกอบกิจการต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ชุมชนได้รับความเดือดร้อนรำคาญ หรือมลพิษจากโรงงาน หรือโรงงานที่มีขนาดใหญ่ เพื่อจะได้ช่วยแก้ปัญหาให้กับชุมชน

2) การศึกษาผลกระทบ นอกจากจะทำการศึกษาหาประเด็น ขอบเขตผลกระทบทางสุขภาพแล้ว ควรดำเนินการประเมินผลกระทบไปพร้อมกัน เพื่อจะได้ศึกษาหาวิธีการ แนวทางในการลดผลกระทบทางสุขภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาที่ครบตามขั้นตอนของการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

3) การประเมินภาวะสุขภาพและหาความสัมพันธ์ของปัจจัยกับภาวะสุขภาพ นอกจากใช้การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเองแล้ว ควรใช้วิธีการตรวจคัดกรองการเจ็บป่วย หรือการใช้แบบวัดสุขภาพจิตด้วยเพื่อจะได้ทราบภาวะสุขภาพการเจ็บป่วยที่ชัดเจน เช่น โรคหรืออาการของการเจ็บป่วย เพื่อจะได้หาปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง